Eduskunnan sivistysvaliokunnalle 28.5.2023

Asia: Kirjallisen lausunnon pyyntö sivistysvaliokunnalta kahdesta valtioneuvoston kirjelmästä:

1) U 6/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan nettonollateknologiatuotteiden valmistusekosysteemiä vahvistavasta toimenpidekehyksestä (nettonollateollisuutta koskeva säädös)
2) U 7/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle aloitteesta kriittisten raaka-aineiden turvallisen, monipuolisen, kohtuuhintaisen ja kestävän saannin varmistamiseksi

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää tilaisuudesta lausua asiasta sivistysvaliokunnalle. Seuraavissa kappaleissa on esitetty Unifin kommentit, jotka pätevät molempiin kirjelmiin.

Osaaminen ja koulutus.

Unifi pitää hyvänä asiana, että osaaminen ja koulutus ovat tunnistettu keskeisiksi keinoiksi niin Euroopan komission nettonollateknologiatuotteiden valmistusekosysteemiä vahvistavassa asetusehdotuksessa kuin kriittisiä raaka-aineita koskevassa asetusehdotuksissa ja tiedonannossa. Osaamistason nosto, osaamisen päivittäminen ja osaajahoukuttelu ovat EU:n kaksoissiirtymän tavoitteiden ja unionin kriisinkestävyyden toimeenpanon ytimessä.

Nettonollateknologiatuotteita koskevassa asetusehdotuksessa ehdotetaan osaamisen kehittämisen osalta uusia toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että nettonollateknologian tuotantoon on EU:ssa saatavilla osaavaa työvoimaa. Tätä varten muun muassa perustettaisiin Net Zero Industry Academies -koulutusyhteenliittymiä, jotka luovat täydennys- ja uudelleenkoulutusohjelmia strategisille teollisuudenaloille. Komission ehdotuksen mukaisesti tulevat koulutusohjelmat kohdentuisivat ammatillisen osaamisen kehittämiseen ja vahvistamiseen.

Unifi suhtautuu varauksella uusien koulutusrakenteiden perustamiseen, samoin kuin valtioneuvoston alustavassa kannassa onkin kuvattu. Koulutustavoitteisiin tulee vastata hyödyntäen olemassaolevia koulutusrakenteita ja kehittämällä niiden kumppanuuksia Euroopan laajuisesti.

Unifi painottaa myös, että **ammatillisen osaamisen lisäksi osaajavajetta on korjattava myös vaativimmissa innovaatio- ja TKI-panostuksia edellyttävissä tehtävissä.** Unifi toteaa myös, että uusien aloitteiden rahoittamista nykyisistä unionin pitkän aikavälin budjettiraameista ja sen ohjelmista tulee välttää.

Osaamisen teemavuoden tarjoamia kehittämismahdollisuuksia on tärkeä hyödyntää. Unifi korostaa erityisesti Euroopan komission tarjoamien vihreään siirtymään ka kestävyyteen liittyvien jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien vahvemman hyödyntämisen kansallisella tasolla.

Tutkimus ja innovaatiot.

Unifi huomauttaa, että koulutuksen lisäksi ekosysteemiskehittämisessä tarvitaan Eurooppaan myös nettonollateknologiatuotteiden valmistusekosyteemiä / -ekosysteemejä sekä kriittisiksi määriteltyjen raaka-aineiden tuotantoon, kiertotalouteen ja teknologioihin liittyvää tutkimusta, sillä syvä osaaminen ei synny eikä säily itsestään. **Aloitteen tulee sisältää panostuksia tutkimukseen sekä tutkimusinfrastruktuureihin.** Tästä ei puhuttu kirjelmässä lainkaan.

Unifi pitää yleisesti hyvänä unionin aktiivisia toimia tulevaisuuden haasteisiin vastaavan osaamisen varmistamiseksi, mutta **tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan osalta painotamme teknologianeutraaliutta.** Kuten valtioneuvoston alustavassa kannassa on kuvattu, uusien innovatiivisten ratkaisujen kehittäminen ei voi perustua pelkästään jo olemassa olevien teknologioiden luetteloon. Teollisuuden vihreän kehityksen, hiilineutraaliuden ja digitalisaation saavuttamisessa osaamisen kehittäminen sekä koulutuksen ja tutkimuksen vahva yhteistyö ovat ensiarvoisen tärkeitä, ja näitä tulee tarkastella rinnakkain vihreän ja digisiirtymän ammatti- ja elinkeinorakenteeseen tuomien konkreettisten vaikutusten kanssa. Tulevaisuuden haasteiden vastaaminen edellyttää vielä laajasti tutkittua tietoa vihreän kehityksen, ml. nettonollateknologioiden tarvittavista taidoista ja työelämän tarpeista.

Unifi korostaa, että uusien aloitteiden rahoitus ei saa heikentää tutkimuksen ja koulutuksen resurssointia, jotta Euroopan kilpailukykyä ei heikennetä pidemmällä aikavälillä. Erityisesti tieteelliseen tutkimukseen kohdennettavaa Horisontti-puiteohjelman rahoitusta ei saa leikata tai uudelleenkohdentaa. Unifi huomauttaa myös, että Suomen on huolehdittava siitä, että se hyötyy täysimääräisesti näiden kahden eurooppalaisen aloitteen toimista. Yritysekosysteemien kehittämisen lisäksi aloitteisiin kohdennettavaa EU:n tutkimus- ja innovaatiorahoitusta tulee pystyä kotiuttamaan. Siihen vaadittavat kansalliset vastinrahoitukset on turvattava.

Unifi tukee valtioneuvoston kantaa tarkemmasta vaikutustenarvioinnista.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jukka Kola
puheenjohtaja

Tanja Risikko
toiminnanjohtaja